

VADJALASTE ISTJATSED

P. Ariste

Soome-ugri keelte kateeder

Vadja keelt hakati süstemaatiliselt uurima enam kui sada aastat tagasi. On kogutud ohtrasti sõnavara, grammatilisi andmeid ja keelenäiteid. Vadja rikkast rahvaloomingust on laulud köitnud uurijate tähelepanu juba enam kui sada aastat. Laulude kohta on ilmunud monograafilisi uurimusi. Vadja rahvajutte, vanasõnu, mõistatusi, pärimusi ja uskumusi on hakatud talletama palju hiljem, kahjuks alles siis, kui vadja keel oli juba hääbumas. Nende alade kohta pole tänini kirjutatud ühtki eriuurimust. Vadjalaste tavadest on üksikasjalikumalt käsitletud üksnes pulmakombeid. 1908. aastal ilmus nimelt V. Alava väärtuslik «Vatjalaisia häätäpoja, häälauluja ja -itkuja» (Vähäisiä kirjelmiä XIII). Vadjalaste tavasid on jälgitud tegelikult alles käesoleva sajandi 40-ndatel ja 50-ndatel aastatel. Uht-teist lisa annab G. Ränga töö «Vatjalaiset» (Helsinki 1960). Allakirjutanu on vadja rahvaluule ja rahvateaduse talletamiseks teinud mitmesuguseid kirjanekuid ka tavadest, mis on olnud seotud kas tähtpäevade, elusündmuste või külaelu argipäevaga. Kirjanekute hulgas on huvitavaid andmeid sellestki, kuidas omaaegne vadja noorsugu käis koos tööd tegemas ning lõbutsemas, muuseas nn. istjatsil. Istjatsed on vadjalastel olnud üheks ühiskondlikuks töövormiks talgute, kaevu ja oja puhastamise, õitsilkäimise, värvitaimede kogumise ja muu kõrval. Et istjatsed on avaldanud mõju vadjalaste perekonnaelu kujunemisele, naiste käsitöö arenemisele, rahvaloomingu levimisele jne., siis on põhjust alljärgnevalt neil peatuda, liiatigi sellepärast, et istjatsed on asjaomases kirjanduses peaaegu täiesti tundmatud. Üksnes J. Mägisteste tekstikogus «Woten erzählen» (Helsinki 1959, lk. 162 jj.) on lühidalt mainitud nende omaaegset olemasolu Jõgõperä külas.

Istjatsed on noorte kooskäimise moodus, kus töötegmine ja lõbutsemine on teineteisega tihedasti seotud. Vadjalased on nii-suguseid kooskäimisi nimetanud *istumistaluks* — *issutalo* (Lempola, Kattila); *isuta-talo* (Kõrvõttula) või vene keelest laenatud

sõnaga *bēsedad* (Itšpäivä) ehk *bešedad* (Jögöperä). Kõige hari-likumalt on aga istjatsil käimist väljendatud lausega *tšäüti issumaz*, s. o. käidi istumas, *tšäüti lita issumaz* — käidi õhtut istumas (Luuditsa, Jögöperä). Kui kooskäimine oli päeval, öeldi ka: *tšäüti päivä issumaz* — käidi päeva istumas (Jögöperä). Vähem levinud oli nimetus *õhtu valvamine* — *tšäüti varvomaz ohtogòa* (Rajo).

Istumas käidi üksnes talvel, kui põllutööd olid tehtud, kartulid võetud ja rehed pekstud, sest siis oli noortel aega õhtut omaette veeta. *Istumistalude* algus võis eri külades olla erineval ajal. Itšpäivä külas hakati istumas käima juba pärast neitsi Maarja kaitsepüha, s. o. pärast 1. oktoobrit. Mati ja Savvokkala külas oli algus alles jõulupaastu lõppedes, s. o. pärast 24. detsembrit. Kooskäimised lõppesid aga kõikjal samal ajal, nimelt vastlapäeval (vadja keeli *tšihlago*). Siis algas suurpaast, mille jooksul ei tohtinud lõbutseada.

Istumas käidi igal õhtul sel perioodil, mil istjatseid peeti. Istjatsed olid kogu perioodi jooksul tavaliselt ikka ühes ja samas kohas. Üksnes Kõrvõttula külas jutustati, et seal käidi istumas kõigis neis taludes, kus oli tütreid. Kui mõnes talus oli 2 või 3 tütar, istuti seal 2 kuni 3 õhtut järjestikku. Harilikult üüriti tuba, kus võidi koos käia. Toa eest maksti raha või, kui toa omanikul ei olnud küllaldaselt tööjõudu, käidi tal suvel abiks rukist lõikamas ja kartuleid võtmas (Itšpäivä, Mati). Eelistati niisugust tuba, kus elas kas lesknaine või vanatüdruk (Kattila, Jögöperä), sest seal polnud ees perekonda, keda istujad oleksid häirinud. Mõni väga vaene perekond võis siiski oma toa õhtuteks välja üürida, sest istumas käijad tõid peale otsese üüritasu kütusegi. Mõnes külas oli kujunenud selline ebatava, et istumas käijad varastasid puuhalge naabrite pinudest (Jögöperä). Istujad muretsesid ka valgustuse eest. Kui veel peerge põletati, toodi peerud istuma tülles kaasa. On teateid sellestki, et istujad sõid koos kas hapukapsasuppi, liha ja kartuleid või mõnd teist toitu. Toidu valmistas korteriperenaine, kes sõi koos istujatega (Luuditsa). Kaasa võidi tuua ka magamisõled (Rajo).

Istuma tuldi õhtul, kui loomad olid talitatud ja õhtusöök söödud. Lempola külas mindi alguses tänavale laulma ja alles pärast pimenemist, umbes kella seitsme paiku, mindi *istumistallu*, kuhu jäädi keskööni. Kõrvõttulas käidi istumas kella 19-st kella 24-ni ja Itšpäiväs kella 20-st kella 2-ni öösi. Ainult Jögöperä külast on andmeid, et seal võidi istumas käia ka päise päeva ajal, kui oli kibe võrgutegu käsil. Istuma tulid üldiselt ainult tüdrukud ja poisid. Lempola külas on siiski väidetud, et ka noored abielunaised võisid istumas käia. *Istumistalud* olid ikkagi just selleks, et tüdrukud ja poisid võiksid üksteisega lähemalt tutvuda, üksteise osavust näha ning abiellumiseks vastaspoolt valida.

Tüdrukute ja poiste osavõtt *istumistalust* oli erinev. Tüdrukud

tulid kokku, et ühiselt tööd teha. Toodi vokid kaasa ja kedrati lina või villa. Kõige üldisem oli just ketramine. Kooti ka sukki ja õmmeldi ning tikiti. Mereäärsetes külates, nagu Luuditsas ja Jõgõperäl, kooti võrkegi. Igaüks tegi peamiselt seda, mida ta kõige paremini oskas. Tüdrukud pidid näitama oma tööosavust. Jälgiti üksteise tööd ja õpiti üksteiselt. Käterättide ja pühaserätikute tikkimisel õpiti üksteiselt uusi kirju. Poisid vaatasisid tüdrukute tööd pealt. Nad istusid seina ääres, naljatledesid, jutustasid ning lõbustasid tüdrukuid. Harilikult mängis mõni poiss lõõtspilli. Mati külas on räägitud, et poisid võisid omavahel ka kaarte mängida. Poisid jälgisid, missugune on tüdrukute iseloom ja kui osavad nad on.

Kas töö vaheajal või pärast tööd hakati tantsima. Tantsis, kes tahtis. Kes ei tantsinud, tegi tööd edasi. Itšpäivä külas tantsiti üksnes pühapäeva õhtul. Üldine oli ühine laulmine. Kõige vanemal ajal lauldi ainult vadja laule. Hiljem olid laulud enamasti veneja osalt ka soomekeelsed. Jõgõperä külas varastasid istumas käijad rehest õlgi, laotasid need põrandale, kus siis tüdrukud ja poisid üheskoos möllasid. Poiste sihiks oli tüdrukuid õlgedele maha heita ja mitte üles tõusta lasta. Samas külas oli kombeks *istumistalus* muinasjuttegi jutustada. Jõgõperäl, nagu öeldud, käidi võrgukudumiseks ka päeval koos istumas. Võrku kudusid niihästi tüdrukud kui ka poisid. Siis peletati igavust niidi närimisega. Kellel närimise järel oli kõige valgem niit, see oli võitja. Kellel oli kõige mustem niit, sellele lasti kümme nipsu.

Istumistalust saatsid poisid tüdrukud koju, tüdruk saadeti oma talu õue, kus jäeti teineteisega hüvasti. Enamasti läks poiss seda tüdrukut saatma, kes teda huvitas tulevase naisena. Kui tüdruk oli nõus, tuli poiss tema juurde ehale. Ehale pidi tulema salaja, sest tüdrukute vanemad harilikult ehalkäimist ei sallinud, kuigi lubasid tütrele istuma minna. Luuditsas ja Jõgõperäl jäid istujad õöseksi samasse majja magama, kus olid istjatsed. Põrandale oli laotatud õlgi, millel magati üheskoos. Magati paarikaupa. Vanad vadja naised tõendavad, et koosmagamine oli olnud ikka rangelt kombeline. Alles hommikul vara läks igaüks oma koju. *Istumistalus* magamine on vanem traditsioon. Jõgõperä kandi vadjalastel on üldse säilinud mitmeid väga vanu traditsioone ja tavasid. See piirkond on suurte metsadega eraldatud kõigist kultuurikeskustest.

Käesoleva sajandi algul hakkasid vadja istjatsed kaduma. Esimese maailmasõja ajal loobuti neist peaaegu täiesti. Enamik noormehi oli siis sõjaväkke võetud ja paljud tüdrukud olid kas Narva, Peterburi või mujale tööle läinud. Kõrvõttula külas kestis istumas käimine nõukogude ajani. Siis ei lasknud vanemad noori enam istjatsile minna, sest seal raisati töö kõrval palju aega, liiatigi siis, kui töötegemine seal oli kujunenud kõrvaliseks asjaks.

Vadja *istumistalude* kirjeldusi on allakirjutanu talletanud ka

vadja keeles. Et häviva vadja keele näidiste säilitamine on enam kui aktuaalne ülesanne, järgnegu need kirjapanekud algupärandsid ja tõlkes. (Tsitaadimärkmed osutavad kirjelduse leiukohta allakirjutanu vadja kogudes, vadja küla ja jutustajat.)

1. *bēsedad elivad. perā pokrovā, kui rīgat tapetti, siz alkevad besēdad. ühezā paikkaza aina elivad. suvela nittämä tsäüzimmät tälle bēsedassa. pojot tsäüsiivad vattamā. tüttärikot tsedrāzivād liñnā, kaputtā tetšivād. keitti elivad ühezā. ehtagonna kahešā tunnia menī. tunnia kaksi kottō tulivad. ep tantsittug. ain tütā tehti. nätilpān tantsitti. sūrē pühässāk tsäüti. tšihlogonna elti viimeine kertā. keļmešsümmettä võtta on, ko hülgätti tsävovā.*

I 227(2) < Itšapäivä, Domna Vassiljeva, 73 a., 1942.

Istjatsed olid. Pärast neitsi Maarja kaitsmispuha, kui rehed olid pekstud, siis algasid istjatsed. Ikka olid samas kohas. Suvel käisime talle rukist lõikamas istjatsite eest. Poisid käisid vaatamas. Tüdrukud ketrasid lina, sukka tegid. Kõik olid üheskoos. Öhtul kell kaheksa mindi. Umbes kell kaks tulid koju. Ei tantsitud. Aina tehti tööd. Pühapäeval tantsiti. Suure paastuni käidi. Vastlapäeval oldi viimane kord. Kolmkümmend aastat on, kui jäeti maha käimine.

2. *issutalo eli tsülazā, jeka tsülazā. tüttāred vettivād vokid. menī tsedrāmā issutalūō. tšen veti meni sukkā tetšemā, tšen linoi tsedrāmā, tšen villoi tsedrāmā, tüttāred i nuored naizep. ehtagon isutti i tehti tüötā. kui živatad latti, siz menī laulamā kujā peällē. lauletti venāi laulud, i vai laulud, i suomēē laulud. perā sumerkā menī issutalūō. tšen neisi tsedrāmā, tšen tantsimā. pojot tulivat pillittämä garmožgalla. vaissi lauletti.*

I 6—7 (4) < Lempola, Solo Kuzmina, 68 a., 1942.

Istjatsed olid külas, igas külas. Tüdrukud võtsid vokid, läksid ketrama istjatsile. Kes võttis, läks sukka tegema, kes linu ketrama, kes villu ketrama, tüdrukud ja noored naised. Öhtul istuti ja tehti tööd. Kui loomad olid talitatud, siis mindi tänavale laulma. Lauldi vene laule ja vadja laule ja soome laule. Pärast videvikku mindi istjatsile. Kes hakkas ketrama, kes tantsima. Poisid tulid lõõtspilli mängima. Vadja keeli lauldi.

3. *issutalod, siel tantsitti i lauletti, sukkā tehti puikkakā, tsedrätti vokikā. pojod issuzivād, garmonia pillittivād. talveļ pārettā peļeļetti. menimmā issutalō, veimmā pāreitā. sielā elti, kuza beļlu miessä.*

I 96—7 (36) < Kattila, Peen-Otsa, Anna Antonova, 84 a. ja Iriina Antonova, 77 a., 1942.

Istjatsed, seal tantsiti ja lauldi, sukka tehti varrastega, kedrati vokiga. Poisid istusid, mängisid lõõtspilli. Talvel põletati peerge. Läksime istjatsile, viisime peerud. Seal oldi, kus polnud meest.

4. tsäüli issumä. nōrizo tsäüs. türet tsedrätti ja pojod isutti. kumpa karttija mäntsi. garmonia pillitätti. sütsüzela argettü tsäv-
vä, ku peλλō tōd jätti, omenat kaiveitti. siz neisti tsäümä. vetetti
üps rihi. mahzetü seneš. ku eli vana inehmin, sis tälle avitatti
villad nittä, i omenat kavva. sis tämä antę rihhē. neppu eli tših-
lagoñ, tsistei tuhkapän. siz enäp ep tantsittu. ep tsäütü enäp
issumä.

I 133—4 (8) < Mati, Timofei Morozov, 67 a., 1942.

Käidi istjatsil. Noored käisid. Tüdrukud ketrasid ja poisid istusid. Kes
mängis kaarte. Mängiti löötspilli. Sügisel hakati käima, kui põllutööd olid
tehtud, kartulid võetud. Siis hakati käima. Võeti üks tuba. Maksti selle eest.
Kui oli vana inimene (toa omanik), siis aidati tal vilja lõigata ja kartuleid
võtta. Siis ta andis toa. Lõpp oli vastlapäeval, tuhkapäeval. Siis enam ei tantsi-
tud, ei käidud enam istjatsil.

5. isuta-talod. jo sütsüzü, ko rigad nepetatti tappä, siz neisti
tsäümä isuta-talō. tüttared i pojod. jęka ehtago tsäüti tüttaret,
tōka, a pojod nisa-moi lama tōttä. naugettü ühes keiki, i tantsitti.
tüttaret tsedräväd, sukkä tetšiväd i empelivad. meni tunni sei-
tsē. i kahsteššemeť tulaaš koitō. pojot sättevät koitō tüttared.
kotoñ akkunaļ proššaittivad. isuta-talo meni vōrō. üps ehtago
kassen, tein teizes taloz. ku on kaks kem tüttärikkya, sis kem
ehtagya piäb eλλa. sovjeti aikañ eb lazzettu mennä isuta-talōsē.

I 205 (26) < Kōrvōttula, Anna Issajeva, 55 a., 1942.

Istjatsed. Juba sügisel, kui rehepeksmine lõpetati, siis hakkasid istjatsil
käima, tüdrukud ja poisid. Iga õhtu käidi, tüdrukud tööga, aga poisid nii-
samuti ilma tööta. Kõik laulsid üheskoos ja tantsisid. Tüdrukud ketrasid, tegid
sukka ja õmblesid. Minki umbes kell seitse ja kell kaksteistkümmend tullakse
koju. Poisid saatsid tüdrukud koju. Kodus õues jätsid jumalaga. Istjatsed olid
voorus. Üks õhtu siin, teine teises talus. Kui on kaks, kolm tüdrukut, siis
(kaks) kolm õhtut peab olema (ühes talus). Nõukogude ajal ei lastud istjatsile
minna.

6. talveļ tsäüti issumaz. tüttaret tsedrätti. a pojod isutti i
nagretti. pühävälis tsäüti issumä. püház eli sünti.

II 27 (27) < Savvokkala < Mati, Jevdokia (Otju) Ivanova,
1956.

Talvel käidi istjatsil. Tüdrukud ketrasid, aga poisid istusid ja naersid.
Paastude vahel käidi istjatsil. Paastuajal oli patt (käia).

7. minü tāt mälehti pajattä, ku eli holostoin omaš tsüláz, eli
kōühä kōühä talo. tsäüti tütd jltä issumä. savvurihi eli. mü
tütd i poigad máz makkām. kuza ełti jltä issumaz, siel i
magvtti üt.

III 97 (15) < Luuditsa, Ogru Nesterova, 82 a., 1960.

Minu isa mäletas rääkida. Kui oli poissmehena omas külas, oli kehv, kehv talu, (seal) käisid tüdrukud istjatsil. Suitsutare oli. Meie tüdrukud ja poisid magame maas. Kus oldi istjatsil, seal magatigi.

8. *verkkõa kutoziim i ain tsüimmä päivä issumaz. sis kaskä pajatimma siel. purua närizimmä. niiti etsä panimma suhē. ain närizim, tsel valkāp eli. tsümmē laukā, ko kuemm, sis tarvis, kattsõa. ko kattsozimm, ko eväd, entu valkād, siz uvvessä algimm. sis teimmä trim! sis siit algimma taz näriä. sis teimma takās, tsümmē laukā, strökkā. tsellē lēb musepi, sellē tsümmē pliška. talveļ kutoziim verkkõa.*

II 145—6 (62) < Jõgõperä, Matjo Gerassimova, 66 a., 1947.

Võrku kodusime ja aina käisime istjatsil. Siis rääkisime muinasjuttu seal. «Puru» närisime. Niidiotsa panime suhu. Üha närisime, kellel on valgem (niit). Kümme rida, kui olime kudunud, siis tarvis vaadata. Kui vaatasime, kui niidid ei olnud valged, siis uuesti hakkasime (närima). Siis tegime: trimm! Siis siit (peale) hakkasime taas närima. Siis tegime jälle kümme rida. Kellel on mustem (niit), sellele kümme nipsu. Talvel kodusime võrku.

9. *oxtogõn issumās, tsäüti. lehtsinain eli. siäl tsäüti. tšedrätti, verkkõ kötti, sukkä tehtti. tüütõ tetšiväd. pojod garmoškā pillit-tiväd. tšen mitä tumsi, se sitä pajatti.*

III 273 (1) < Jõgõperä, Daarja Lehti, 1937 (= P. A r i s t e, Vadja keelenäiteid. — Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis B XLIX 6, Tartu 1941, lk. 34 jj.).

Õhtul käidi istumas. Oli lesknaine. Seal käidi. Kedrati, võrku kujuti, sukka tehti. Tüdrukud tegid. Poisid mängisid lõõtspilli. Kes mida oskas, see seda rääkis.

10. *ohtkõa (~ ohtogõa) valvomā čäüti. kotoñ seid ohtogõizē perēkā parvez. siz veitit tū kāz. čen mitä teči. a mü rohkāp verkkõa kutoziim. siz menimme sinne issumā. ain ühes talos čäimme. sis tuuti poigat sinne issumā. poigad entt ilma tüttä. sis tōti kupo enkā mālē. jeka tüttõ vei kupo enkia vōrō. tehtti mālē tila enkis. siz neisti tüttõ i poigat parvez mālē makkāmā. õmnik-kõssā magatti. čelā eli šūba kāsa vešettu. čelā eli kauhtan. ne veitim kattēssi. čelā eli ema niku ženix, se makas senēkā. čel beļlu, siz magatti keik tüttõd rā.õz. estti pelatti ja mülletti enkiz. si vās neisti nukkumā. minū aikañ tōž eli. mis tōš čäin ohtogõa valvomaz.*

IX 45—46 (13) < Rajo, Oudekki Figuurova, 73 a., 1964.

Käidi istjastel (= õhtut valvamas). Kodus sõid õhtusõõgi perega koos. Siis võtsid töö kaasa. Igaüks tegi mida tahes. Aga me rohkem võrku kodusime. Siis läksime sinna istuma. Ühes talus käisime. Siis tulid poisid sinna istuma.

Poisid olid ilma tööta. Siis toodi kubu õlgi maha. Iga tüdruk viis kubu õlgi järjekorras. Tehti maha ase õlgedest. Siis heitsid tüdrukud ja poisid koos maha magama. Hommikuni magati. Kel oli kasukas kaasa võetud, kel oli kuub. Need võtsime kattedeks. Kel oli nagu oma peigmees, see magas sellega. Kel polnud, siis magasid kõik tüdrukud reas. Alguses mängiti ja müllati õlgedes. Siis alles jäädi magama. Minu ajal ka oli. Ma käisin ka istjastel.

11. *mū čäimme lätā issumež. sīs se naine pani rōpā ehtogos ahjō, kuza čäimme. a ōmnikoš neisi ūllēlē. kahtē tūttoā aje ūllēlē. nešetē ūllēlē. sīz nāutti senē pā, rōppapā. keikkēli sūtū. se para sei. sīz lātā isuttī. sūčūzūs pokrovaš algattī čāvōā lātā issumeže. sel naizeļ ain čāutti. tāmā eli leski nain. mū avitimma tāl anki leikata. ehtogoņ issuzimme vālišņ kahtetē-ššemet tunnišā. čen kuto pōlteis sūlt verkkōa. čen vāhāp. pōlteis sūlt on satavīš-čūmmēļ laukā. merēļ piti mennā, verkot piti eļla. meil vanat čedrātti. a nōret kuottī verkkōa. nātelil ūhs ehtogo annettī tūtōil. sīz emmeļti. verkkōa tehti, čelā on tarviz. mitā tūt isā emā annettī, sitā pišp tehkā. lātā issumīn loppu sīs ko lähettī merēļ pūtāmā, janvarī lopuļ. siellī makazimme. ōmnikoš tulimme kottō.*

IX 82—83 (3) < Luuditsa, Maria Tsařkova, 76 a., 1964.

Meie käisime istjastel (= õhtut istumas). Siis see naine pani pudru õhtul ahju, kus käisime. Aga hommikul tõusis üles. Kaht tüdrukut ajas üles. Tõusid üles. Siis näitas seda potti, pudrupotti. Kõik oli söödud. See kratt sõi. Siis käidi istjastel. Sügisel maarjapäeval hakati käima istjastel. Selle naise juures aina käidi. Ta oli lesknaine. Meie aitasime tal halupuid lõigata. Õhtul istusime vahel kella kahesteiskümneni. Kes kodus poolteist sūlda võnku, kes vähem. Poolteist sūlda on sada viiskümmend rida. Merele pidi minema, võrgud pidid olema. Meil vanad ketrasid, aga noored kodusid võnku. Nädalas anti üks õhtu tüdrukutele. Siis õmmeldi. Võnku tehti, kel on tarvis. Mis töö isa (ja) ema andsid, seda peab tegema. Istjatsed lõppesid siis, kui mindi merele (kala) püüdma, jaanuari lõpus. Seal magasimegi. Hommikul tulime koju.

12. *valvomaš tšāutti. vešetē tū kāsa. nōristo koppiuz ūhtē vai kahtē tallo, kui eli pallo nōria. verkkōa kuottī i paratettī. tšen tetši sukkā vai alettsā. poigad isuttī i pešetettī. i nagrattī. lassā nastī. ohto isuttī kahtetēiššemenne tunnišā. menikkād jāti ūssi. menikkāt tuliti kottō. sīs ko keik sūtšüzū tūt sātī kokkō perrā pokrova, sīz neistī tšāümā valvoma. taitā liukupäivāssā tšāutti. rohkāp sielā gati, kuza naiz-elajā ūhsinnā eli. avitatti talle kotonne alkoa sahata. i tōtī metsāssā alkoja. ražā eb vešettu. avitatti tūkā.*

IX 56 (11) < Liivtsülä, Konstantin Leontjev, 56 a., 1964.

Istjatsil käidi. Võeti töö kaasa. Noorsugu kogunes ühte või kahte tallu, kui oli palju noori. Võrku kooti ja parandati. Kes tegi sukka või kinnast, Poisid istusid ja suitsetasid, ja naerdi. Tehti nalja. Küllalt istuti kella kaheteistkümmeni. Mõned jäid ööseks. Mõned tulid koju. Siis kui kõik sügistööd saadi kokku pärast maarjapäeva, siis hakati käima istjatsil. Vist vastlapäevani käidi. Rohkem seal oldi, kus naisterahvas ükski oli. Aidati tal kodus halupuid saagida ja toodi metsast halupuid. Raha ei võetud. Aidati tööga.

Mainitagu siinkohal veel sedagi, et G. Ränga «Vatjalaiset» (Helsinki 1960) puudutab küll vadjalaste omaaegset elu mitmekülgsest, kuid istjatsist ei ole selles töös üht ridagi.

Samasugused ning samal talvisel ajal peetud istjatsed, nagu need esinesid vadjalastel, olid omased ka vadjalaste otsestele naabritele. Isurid käisid koos *iltä istumaz* — öhtut istumas. Isurid on Pärnaspea ja Soikõla poolsaarel ning Lauga jõe ääres peamiselt kalurid. Sellepärast oli isuri tüdrukuil võrgukudumine tavaliseks tegevuseks, kui *issutti iltä*.¹ Isurid on olnud eriti kuulsad laulurikkuse poolest. Kui oldi öhtut istumas, õpiti ühtlasi üksteiselt laule. Laule võis tulla õpetama ka mõni vanem laulik, kes tegi siis tööd koos tüdrukutega.

Istjatsed on olnud tuntud eestlastelegi. Kohati on eesti istjatsed oma olemuselt olnud sarnased vadja omadega, kohati on nad aga olnud tunduvalt erinevad. Kõige sarnasemad vadja istjatsiga on olnud setude *istjadzõ?* ehk *subrätškõ?* Jõuludest vastlapäevani oli setudel istjaste aeg. Siingi oli istjatsil kollektiivse töö iseloom. Kaasa võtsid tüdrukud mitmesuguseid käsitöid, eriti ketrust. Setu tüdrid peremehed sugulaste noori tüdrukeid kokku umbes nädalaks. Siis viidi tüdrukud mõne teise sugulase poole. Pere rahvas hoolitses tüdrukute ülalpidamise eest. Setu istjaste peamiseks eesmärgiks, nagu vadjalastelgi, oli ikkagi noorte tüdrukute ja poiste kohtumise võimaldamine, et nad saaksid tulevast abielupoolt valida. Seepärast oli istumisöhtutel ka laulmist, mängimist ja tantsu. Kuulsail setu lauluemadelt Miku Od'elt ja Martini Ir'olt on J. Hurt avaldanud kaks pikka laulu, mis esitati istjatsil ning milles kirjeldati neid noorte koosviibimisi.² Mujalgi Eestis on tuntud noorte kollektiivseid töötamisi ning lõbutsemisi. Kanepi *istel käimine* on nagu setu *istjaste* eri alaks. Alutaguse *subrikud* on vadja istjaste otseseks territoriaalseks jätkuks. Olemuseltki on nendega sarnased olnud *issuta* лод. Mõnevõrra erineva iseloomuga on olnud Kihnu *üläljõstmine*, Maarja-Magdaleena *ehasaun*, Alutaguse *ehalkäimine*, Kuusalu ja Jõelähtme *jägueh-*

¹ Vt. muide P. Ariste, Isuri keelenäiteid. *Keele ja Kirjanduse Instituudi uurimused V*, Tallinn 1960, lk. 18.

² H. Tampere, Eesti rahvalaule viisidega III, Tallinn 1958, lk. 9 jj. — J. Hurt, Setukeste laulud II, Helsingi 1905, lk. 173 jj.

tud jne. Eesti istjastel pole põhjust lähemalt peatuda, sest nende kohta on olnud häid erikirjutisi³.

On tähelepanuväärne, et vadja istjatsed on nii sisu kui nimetuse poolest otseselt seotud Ida-Eesti, Setu, Kanepi ja Alutaguse istjastega. Ida-Eestil, eriti Alutagusel, on üldse ohtrasti ühiseid folkloristlikke ja etnograafilisi erijooni vadja aladega. Ühised sugemed võivad olla ürgset ühist algupära. Need võivad olla tekkinud ka sel teel, et ühelt keeleliselt lähedaselt naabrilt on siirdunud teisele uusi nähtusi ning nende nimetusi. Mitmed ühised elemendid on tekkinud sellegi tõttu, et niihästi vadja kui ka Ida-Eesti aladele on avaldanud mõju vene naabrid. Vadja ja Ida-Eesti istjaste arenemisel sellisteks, nagu nad veel hiljuti esinesid, on kindlasti olnud otseseid vene eeskujusid. Vadja keeles kohati esinev istjaste nimetuski *bēsedav* ehk *bešedav* (ning vepsa ja lüüdi *bešedad* pärineb vene keelest, kus *беседку* ehk *беседы* tähistavad samasisulisi noorte koosviibimisi, mida tunnevad vadjalased. Vene keelest on samuti setu *subrätka*? ja Alutaguse *subrik*, mille eeskujuks on olnud *сунрядки*. Vadja *issutalo* ja *isuta-talo* ning eesti *istjadzõ*?, *istõ*? jne. on tõlkelaenuid vene keelest, kus eri murretes kutsutakse kõnesolevaid koosviibimisi *посиделки*, *поседки*, *сиделки*, *посиденки*. Sisuliseltki on tihe seos vadja, isuri ja ida-eesti ning vene istjaste vahel. Venelastel tulid tüdrukud kokku samuti kas ketrama või õmblema. Kui tulid kohale ka poisid, hakati pidutsema. Venelaste väga vanaks kombeks arvatakse seda tava, et tüdrukud ja poisid jäid koos sinna majja magamagi, kus olid istjatsed⁴. Nagu eespool on mainitud, esines see vana tava ka vadjalastel Jõgõperä kandis.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et sellisena, nagu kirjapanekuist vadja *istumistalusid* tunneme, olid need kõigiti sarnased venelaste istjatsiga.

ВОДСКИЕ ПОСИДЕЛКИ

П. Аристэ

Резюме

До Октябрьской революции водская молодежь собиралась на посиделки. Посиделки начинались после окончания осенних полевых работ и продолжались до великого поста. Они были

³ R. Viidalepp, Kildsann ja muid endisaegseid külanoorde kooskäimisi. «Eesti Keel ja Kirjandus» 1941, lk. 47 jj. — S. Lätt, Kollektiivne abistamine eesti pulmakommetes. Paar sammukest eesti kirjanduse ja rahvaluule uurimise teed I, Tallinn 1958, lk. 213 jj.

⁴ Vt. D. Zelenin, Russische (Ost-slavische) Volkskunde, Berlin—Leipzig 1927, lk. 337 jj.

общественной формой коллективной работы девушек. После работы девушки и молодые люди играли и танцевали. На посиделки молодежь собиралась обыкновенно в одном и том же доме, который нанимался на всю зиму. Иногда молодежь ночевала там же. Посиделки давали девушкам и парням возможность ближе познакомиться друг с другом.

Водские посиделки образовались под влиянием посиделок русских соседей.

WOTISCHE SPINNSTUBEN

P. Ariste

Zusammenfassung

Bis zur Oktoberrevolution versammelte sich die Jugend in Spinnstuben. Der Anfang der Spinnstuben war nach der Beendigung der herbstlichen Feldarbeiten und sie dauerten bis zur Fastenzeit. Sie waren eine besondere Form von kollektiver Arbeit der Mädchen. Nach der Arbeit spielten und tanzten Mädchen und Burschen zusammen. Die Spinnstuben wurden gewöhnlich in einem bestimmten Hause gehalten, das dazu gemietet wurde. Manchmal schlief die Jugend ebenda. Die Spinnstuben gaben der Dorfjugend eine Möglichkeit, sich näher kennen zu lernen.

Die wotischen Spinnstuben haben sich unter dem Einflusse der russischen *посиделки* entwickelt.